

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової
підготовки вчителя

ЧАС МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

ЗБІРНИК СТАТЕЙ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПОШУКИ ТА ВІДКРИТТЯ

16-17 червня 2020 року

I частина

TIME OF ART EDUCATION

**COLLECTION OF ARTICLES VIII OF THE ALL-UKRAINIAN SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

ART EDUCATION: SEARCH AND DISCOVERY

Харків 2020

УДК 37.032

ББК 85я43

Ч-24

Редакційна колегія

Фомін В.В. доктор педагогічних наук, професор (гол. ред.)

Калашник М.П. – доктор мистецтвознавства, професор

Матвеева О.О. - доктор педагогічних наук, професор

Мартинюк Т.В. – доктор мистецтвознавства, професор

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Смирнова Т.А. - доктор педагогічних наук, професор

Соколова А.В. - доктор педагогічних наук, професор

Тарарак Н.Г. - доктор педагогічних наук, професор

Тушева В.В. - доктор педагогічних наук, професор

Перетяга Л.Є - доктор педагогічних наук, професор

Бурма А.В. канд.пед. наук, доцент

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Протокол № 7 від 19.11.2020р.

У збірнику подано статті VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мистецька освіта: пошуки та відкриття».. Збірник розрахований на студентів, магістрантів, аспірантів, докторантів, здобувачів, педагогічних і науково-педагогічних працівників науково-дослідних інститутів, ЗВО, учителів мистецьких шкіл.

Ч-24 Час мистецької освіти «Мистецька освіта: пошуки та відкриття»: зб. статей VIII Всеукраїнської наук. - практ. конф., (16-17 червня, 2020) / заг.

ред. В.В. Фомін, Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020, Ч-І. 186 с.

ISBN 978-617-7298-28-0

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.

Автори статей несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Мова видання: українська, англійська

УДК 37.032

ББК 85я43

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2020

Алла Соколова

*ХНПУ імені Г.С. Сковороди
факультет мистецтв .
доктор педагогічних наук, професор*

Лю Чженьянь

*51мк група, магістр
ХНПУ імені Г.С. Сковороди
факультет мистецтв*

ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ НА ПРОБЛЕМУ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ ОСОБИСТОСТІ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор А.В. Соколова

У статті розглядається феномен естетичних почуттів. Обґрунтовується значення формування естетичних почуттів у розвитку особистості та суспільства.

Ключові слова: *почуття, естетичні почуття*

The article considers the phenomenon of aesthetic feelings. The importance of the formation of aesthetic feelings in the development of personality and society is substantiated.

Keywords: *feelings, aesthetic feelings*

Постановка проблеми та її актуальність. Сучасний стан розбудови української держави потребує активної участі в усіх сферах її розвитку професійно компетентних фахівців, здатних до ініціативної, самостійної, творчої діяльності. Рушійною силою у зростанні означених якостей особистості виступають естетичні почуття, які постають підґрунтям її духовного самостворення та самовдосконалення, гармонічних міжособистісних стосунків, «передумова творення суспільності життя на естетичних засадах». Актуальність завдання до системи освіти щодо формування естетичної культури, естетичних почуттів особистості, розвиток її творчих здібностей та художньо-творчої діяльності наголошується в урядових документах «Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті, «Національній стратегії

розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013)», законах «Про вищу освіту» (2014), «Про середню освіту» (2019).

Аналіз основних досліджень і публікацій. Загальнонаукову та теоретичну основу даного дослідження складають праці з естетичного виховання особистості, формування її естетичної культури та значення естетичних почуттів у даних процесах (Д.Джола, І.Зязюн, Л.Левчук, Я.Мамонтов, Б.Неменський, Л.Печко, В.Сухомлинський, Г.Шевченко та інші).

Окреслена проблема знаходить висвітлення у наукових пошуках сучасних дослідників (В.Мовчан). Так, Т. Грищенко, М.Федоровою було розглянуто сутність та зміст поняття «естетичні почуття» в розрізі їх формування в учнів молодшого шкільного віку. Г. Кудіновою – значення естетичних почуттів у становленні духовності студентів.

Мета статті. Проаналізувати стан наукової розробки порушеної проблеми та схарактеризувати поняття «естетичні почуття».

Виклад основного матеріалу і результати дослідження.

Проблема формування почуттів займала значне місце у дослідженнях видатних представників педагогічної науки – Я.Коменського, Д.Локка, Ж.Руссо, І.Песталоцці, К.Ушинського, А.Макаренка, В.Сухомлинського та інших.

Я.Коменський наголошував на сталому залученні почуттів у процес навчання дитини. Науковець підкреслював, що пізнання завжди започатковується почуттями людини, нічого не існує у пізнанні, що раніше не було б відчуте особою. Істина і достовірність науки, на його думку, також ґрунтуються на свідочстві почуттів. Значну роль почуттю задоволеності у навчанні і вихованні надавав Дж.Локк. Вищим критерієм вихованості людини він вважав благовихованість – гармонію моральних та естетичних почуттів.

Розробка питань виховання почуттів людини займала значне місце у педагогічній теорії К.Ушинського. Науковець стверджував, що будь-яку людину характеризують саме її почуття: моральні, релігійні, естетичні, які потребують систематичних вправ та вдосконалення.

I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Значний вклад у розробку означеної проблеми зробив відомий педагог-науковець кінця XIX ст. В.Острогорський. Він підкреслював, що естетичне виховання є вихованням в людині почуття краси, вишуканості, любові до прекрасного та прагнення до його досягнення у власній діяльності. Займаючись розробкою проблеми естетичних почуттів, він виділив два ступеня їх розвитку.

Низький ступінь розвитку естетичних почуттів В.Острогорський характеризував як здібність людини помічати красу та красиве тільки зором або слухом, майже без участі розуму і внутрішніх почуттів. Другий ступінь розвитку естетичних почуттів пов'язаний з виникненням у людини високої духовної, безкорисливої насолоди, завдяки якій збуджуються усі душевні якості: «і розум, здатний проникати в сенс життя, і почуття любові до людини» [4, с.28].

В.Острогорський визначав естетичні почуття як саму таку здібність знаходити прекрасне у мистецтві, житті, людях, діях та відносинах. До його складових науковець відносив: а) чуття краси, тобто красивої форми у звуках, лініях; б) чуття правди, істини, тобто розрізнення брехні від правди, розумного від глупого; в) чуття добра, любові, страждань.

Сформоване естетичне почуття, на думку науковця, підвищує та облагороджує людину, подавляє її егоїзм, виводить з кола буденного та спонукає до бажання саме у це буденне привносити сенс і добро. Розвинені естетичні почуття сприяють естетичному відношенню людини до самої себе, світу, суспільству і створюють у особистості особливий духовний світ, той добрий настрій, те єднання зі світом, той постійний потяг до духовної краси, що і складає щастя людини. Як вважав педагог, таке щастя не може досягатись розвитком розуму і знаннями, воно можливо тільки за умови правильного розвитку з дитячих років естетичних почуттів. Головним чинником виховання естетичних почуттів В.Острогорський вважав сім'ю.

На формування культури почуттів школярів, як важливої складової духовної культури, наголошував В.Сухомлинський. Сформована культура почуттів, за В.Сухомлинським, дає можливість порівнювати емоційно виділені предмети і явища з тими зразками сприйняття та естетичним ідеалом, що

зберігаються у пам'яті людини. Педагогом була розроблена оригінальна методика виховання почуттів з методичними прийомами створення емоційних ситуацій, опорою у навчально-виховному процесі на «джерельце добрих почуттів», використання подорожей у світ краси і добра, широке застосування прийому «вторинного відчуття», розвиток художньо-естетичної творчості дітей на засадах добра і краси [5]. Одним із дієвих засобів формування естетичних почуттів особистості В.Сухомлинський вважав мистецтво, що може привести до дитячих сердець, души дитини, яку він асоціював з душею чуйного музиканта [5].

Г.Шевченко розглядає естетичні почуття як почуття вищого порядку, результат оціночного відношення особистості до оточуючої дійсності, що виникає на конкретних, реально-предметних засадах і належать до духовної сфери людської особистості. Спираючись на це, формування їх найбільш ефективно здійснюється під впливом мистецтва. Особливість естетичних почуттів, на думку науковця, виявляється у формі естетичного переживання і має надзвичайно цілющо-перетворюючу силу, тому що виникає внаслідок вільної творчої фантазії та творчого узагальнення.

Г.Шевченко визначає естетичні почуття як «суб'єктивне емоційне переживання, народжене оцінним ставленням до естетичного предмету (твору мистецтва, суспільного явища, людини, природи) і виражається в духовній насолоді або відразі, що супроводжує сприйняття і оцінку даного предмета в єдності його форми і змісту» [7, с.96].

Науковці стверджують, що естетичні почуття закладені в людині природою, а тому вимагають систематичних вправ і виховання на уроках, у позакласній та позашкільній роботі. Найбільш дієвими методами формування естетичних почуттів Г.Шевченко називає інтеграцію мистецтв (знайомство з різними видами мистецтва у їх комплексі, взаємодії значно збагачує і розширює емоційний світ школярів, формує культуру естетичних переживань та співпереживань, прилучає до осмислення складного світу багатогранних

I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

почуттів художників, композиторів і письменників), організацію художньо-естетичної діяльності школярів.

Крім того, як зазначає Г.Шевченко, значну роль у вихованні естетичних почуттів школярів відіграють емоційні ситуації, які сприяють розвитку здібності до співпереживання. Виникаючи непередбачено й випадково, вони включають дітей у діяльність, яка потребує використання естетичних цінностей, накопичених раніше. Сутність емоційних ситуацій, на думку науковця, можна сформулювати так: бути уважним до внутрішнього світу іншої людини; добрі почуття втілювати у добрі справи; все, що відбувається у світі, стосується і мене [7].

Розглядаючи проблему формування естетичної культури молодших школярів Н.Вітковська, А.Щербо, Д.Джола, визначають естетичні почуття як безпосередню відповідь на задоволення естетичної потреби, показник відповідності предмета потребі.

М.Федорова розглядаючи зміст естетичних почуттів у їх структурі виокремлює інформаційний, емоційно-ціннісний та практичний компоненти. Перший з них, уявляє собою знання щодо сутності основних естетичних категорій, естетичної оцінки явищ навколишнього світу та творів мистецтва); Почуття, які відчуває людина, дитина у процесі сприймання подій оточуючого світу, художніх образів творів мистецтва складають емоційно-ціннісний компонент. Практичний – пов'язаний з навичками та вміннями естетичної поведінки. У ході дослідження науковцем було виділено показники сформованості естетичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку. Серед яких: «1. Позитивне ставлення дітей до об'єктів та явищ оточуючого світу. 2. Усвідомлення змісту естетичних понять, особливостей їх прояву. 3. Усвідомлення естетичного аспекту у міжособистісних взаємовідносинах. 4. Здатність емоційно відгукуватись на події життя. 5. Уміння адекватно відображати естетичні знання, почуття у власній поведінці» [6, с. 159].

Науковці наголошують на особливому значенні сенсорних і розумових (інтелектуальних) процесів у формуванні естетичних почуттів. Т.Грищенко,

розробляючи дану тезу, зазначає, що естетичне почуття набуває естетичного змісту лише з розвитком сприйняття та уявлень дитини про властивості предметів (розмір, форма, кольори, смак тощо)[1].

Значну увагу розробці питань розвитку естетичних почуттів приділяє В.Ірклієнко. Досліджуючи проблему формування естетичної культури, науковець умовно розглядає її як складну комплексну систему, що інтегрує у собі інформаційний, почуттєво-емоційний і діяльнісний компоненти. В.Ірклієнко визначає даний феномен як своєрідне особистісне відношення людини до навколишньої дійсності та до самої себе. В естетичних почуттях, на думку науковця, концентрується не тільки багатосторонній чуттєвий досвід людини, але й переживання, засвоєних особистістю, цінностей культури. Головний чинник почуттів полягає у забезпеченні постійної спрямованості особистості на естетичну діяльність [2].

Отже, можна стверджувати, що якість суспільної діяльності людини як і її внутрішній, духовний світ цілком залежать від рівня сформованості її естетичних почуттів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Аналіз педагогічної літератури показав, що науковці розглядають естетичні почуття як соціально обумовлене, суб'єктивне ставлення, народжене оціночним відношенням людини до естетичного явища або предмета. Дослідники стверджують, що активне сприймання навколишнього світу через форми людської чуттєвості не є здатністю, що закладена в нас природою, а є культурно-історичним продуктом, тому всі вони наголошують на обов'язковому вихованні естетичних почуттів. Найбільш поширеними серед засобів формування естетичних почуттів є мистецтво, природа, творча діяльність та праця.

Формування естетичних почуттів особистості, розвиток її духовно-естетичної культури – завдання, успішність якого, значною мірою, зумовлює рівень духовної культури суспільства.

I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

До перспективних напрямів можна віднести вивчення особливостей формування естетичних почуттів дітей шкільного віку в процесі спілкування з музичним мистецтвом.

Список використаних джерел:

1. Грищенко Т.О. Розвиток естетичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку як основа формування їх естетичної культури / Т.О. Грищенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2015, № 6 (50). С.53-59.
2. Ірклієнко В.С. Формування естетичної культури молодших школярів у побуті. В.С.Ірклієнко К., 1993.78 с.
3. Мовчан В.С. Естетика: навч. посіб. / В.С.Мовчан. Київ: Знання, 2011.527с. Електронний ресурс. Retrieved from https://pidru4niki.com/17280924/etika_ta_estetika/estetichni_pochuttya_geneza_zakonimirnosti_viyavlennya
4. Острогорский В. Письма об эстетическом воспитании / В. Острогорский М., 1894. 64 с
5. Соколова А.В. Внесок Я.А.Мамонтова у розробку питань теорії і практики формування естетичної культури особистості: монографія /А.В. СоколоваХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. 138 с.
6. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. К.: Рад.шк., 1988, 272 с.
7. Федорова М.А. Особливості формування естетичних почуттів у дітей молодшого шкільного віку // Нові технології навчання. Науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ-Вінниця, 2011. Вип. 67. Частина I. С. 158-162.
8. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе: Учеб.-метод.пособие / Г.П. ШевченкоК.: Рад. шк., 1985.144 с.

ЗМІСТ

І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Ольга Кузнецова

Оксана Прокопович

Владислав Тарасов

КОНЦЕРТНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА 3

Алла Соколова

Лі Сюелю

ЕСТЕТИЧНИЙ СМАК ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА 10

Олена Белоєнко

МУЗИЧНО-ОБРАЗНА ДРАМАТУРГІЯ ТВОРУ ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ 20

Ірина Мироненко

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ГІТАРНОГО
ВИКОНАВСТВА 25

Альона Лекарева

СУЧАСНИЙ ГРАФІЧНИЙ ДИЗАЙН 29

Анастасія Найпак

АСПЕКТИ МИСЛЕННЯ МУЗИКАНТА-ВИКОНАВЦЯ 34

Алла Соколова

Лю Чженьянь

ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ НА ПРОБЛЕМУ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ
ПОЧУТТІВ ОСОБИСТОСТІ 38

Наталія Гавришова

ПРИНЦИПИ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ ЯК ОСНОВА ПРОЕКТНОЇ
КУЛЬТУРИ 45

Ольга Шибасєва

РОЗВИТОК НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ
ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В РІЗНИХ ВИДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 51

Анастасія Самойленко

ПОЛІХУДОЖНЯ ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА 56